

Hrvoje Požar: život u Kninu

Zvonimir Jelić

Kninski muzej

Josipa Rimac

Grad Knin

Slaven Ivić

Grad Knin

Prezime

U kninskim crkvenim knjigama Požari se spominju već u XVI. stoljeću. Samo prezime nije istraženo pa valja samo zapisati da, osim u kninskoj krajini, Požara ima i u Slavoniji i Sloveniji, a posebno je zanimljivo da se prezime Požar javlja i u Mađarskoj.

Roditelji

Podrijetlom su Požarovi iz Potkonja, maloga hrvatskoga sela, smještenoga na lijevoj obali Kosovčice, pod brdom Konj, južno od Knina. U tom su hrvatskom selu, uz Požarove, živjeli i Maričići, Jelići, Gambiraže i drugi. U Potkonju još i danas stoji napuštena i zatvorena stara kamena kuća Požarovih, u kojoj se rodio Hrvojev djed Paško, poznati kninski trgovac.

Hrvojev otac Petar Požar, također ugledan i imućan kninski trgovac i veleposjednik, kako stoji u matičnim knjigama, studirao je Visoku komercijalnu školu u Beču. Bogat i školovan, pridonosio je očuvanju kninske i hrvatske arheološke i kulturne baštine. Bio je član Matice hrvatske i pretplatnik njezinih izdanja, te jedan od utemeljitelja Hrvatske čitaonice u Kninu, onodobnom središtu kulturne i političke djelatnosti naprednih i nacionalno svjesnih dalmatinskih Hrvata. Posebno se posvetio očuvanju starohrvatske arheološke spomeničke baštine, sa skupinom Kninjana na čelu s amaterom arheologom fra Lujom Marunom. Bio je član utemeljitelj Kninskoga starinarskoga društva (1887), odnosno Prvoga muzeja hrvatskih spomenika, (1893) preteče današnjega nacionalnoga Muzeja hrvatskih arheoloških spomenika u Splitu.

Zajedno s kninskim franjevcima svojim je materijalnim sredstvima pomogao da se otkupi i spasi Kninska tvrđava, kad su je kninski trgovci htjeli kupiti od austrijske uprave i njezine zidine upotrijebiti kao građevni materijal. Utjecajan, prodoran i neovisan, mnogima je smetao, te je 1919. mučki ubijen.

Nikica Slavić, suvremenik i bliski prijatelj Hrvoja Požara, opisao je to razdoblje:

»Hrvoju su ubili oca odmah nakon Prvog svjetskog rata. Njegov je otac bio izraziti Hrvat, skupa s barunom Lalićem, fra Lujom Marunom, trgovcem Krpanom i mojim stricem Nikom Slavićem. To je bila grupa Hrvata koji su bili nosioci hrvatske politike. Oni su osnovali Hrvatsku čitaonicu u Kninu i držali su se oko nje. Srbima u Kninu, koji su bili u euforičnom stanju nakon Prvog svjetskog rata i koji su izjavljivali: *Mi smo vas oslobodili*, i slično, to je smetalo i tada su nedaleko od Knina ubili Hrvojeva oca Petra, koji je bio trgovac, vrlo agilna, ali Hrvat.

Ubili su ga, kako bi se danas reklo, četnici, a koji su se onda zvali komite. Iako je to Hrvoje doživio kao dječak od oko tri godine na njemu se to primjećivalo. Mi smo svi suosjećali s tom tragedijom i taj je događaj kod njega ostavio jedan neprimjetan pečat.«

Pouzdanije podatke o smrti Petra Požara 1919. nalazimo u *Ljetopisu Samostana Sv. Ante u Kninu 1904–1963*.¹ Zapisano je da se Hrvoje Požar rodio 5. srpnja 1916. godine u Kninu, u obiteljskoj kući u glavnoj kninskoj ulici, nasuprot crkvi sv. Ante i samostanu časnih sestara. Kršten je 6. kolovoza 1916. kao Hrvoje, Paško, Šime. Djeca su poslije očeve smrti živjela pod okriljem praujaka, trgovca Danijela Špere, koji je preuzeo upravljanje Požarovim imanjem i djeci bio stvarni skrbnik. Bio je to ozbiljan, strog, sposoban i načitan čovjek, o čemu je svjedočila vrlo velika biblioteka djela hrvatskih književnika, imućan i s puno ljubavi prema Jelkinoj djeci bez oca. Tragedija je sasvim sigurno ostavila dubok trag na dječaku koji je to trajno nosio u sebi. O očevoj smrti Hrvoje nije nikada govorio, čak ni svojoj djeci, ni kada su odrasla. Ni u mnogim intervjuima nije spominjao djetinjstvo i oca. Bila je to tabu-tema, ali nikada nije pokazivao nikakav oblik nesnošljivosti ili mržnje naspram pravoslavaca, odnosno Srba. Očito nije bio pristaša teze o kolektivnoj nacionalnoj krivnji i odgovornosti, ali je znao tvrditi kako ih – dobro poznaje. Očigledno, oprostio je, ali ubojstvo oca nije nikada zaboravio. Iznad njegova radnoga stola oduvijek je stajala očeva slika, portret iz mladih dana, koliko je poznato, jedina Petrova sačuvana fotografija. Ipak, život se nastavio i Hrvoje je polazio osnovnu školu u Kninu.

¹ Str. 85–86.

Majka Jelka, odlučna i jaka žena, imala je jednu od najvažnijih uloga u Hrvojevu životu. Bila je njegov prvi prijatelj i zaštitnik te je s njom uspostavio posebno nježan i osjećajan odnos koji se sačuvao sve do njezine smrti.

Omiljen među kninskim vršnjacima

Već se u ranim godinama Hrvoje isticao ozbiljnošću, sklonošću prema matematici i tehnici, svojstvenim odnosom prema ljudima oko sebe, odnosom punim uvažavanja i topline, zbog kojega postaje omiljen među mladeži u Kninu. Ovako ga se sjeća akademik Slavko Krvavica:

»Kraj samostana² se nalazio i muzej, tu smo se napajali. Nije bilo dana da mi nismo kružili po muzeju. Mi smo unutra živjeli i znali smo svaki kamen. Točno ga³ vidim kako prolazi, ja sam bio mlađi i manji i ja sam to ponavljao... Hrvoje je bio ozbiljan, on je nama imponirao jer je bio matematičar, izvanredan, tako da je među nama djecom kolala šala da njemu bumbar tri dana mora oko glave zujati. On je dominirao među mladeži u Kninu, ja ga znam od kada sam počeo raspoznavati... Sjećam ga se kad je išao u gimnaziju i dolazio kući na praznike, onda je prvi među nama imao fotografski aparat. Jako je volio šetati i šetnja mu je išla uz Krku do velikog mosta. Bio je ozbiljan, volio se našaliti, ali to je uvijek šala bila odmjerena i nije nikada išla na ujedanje. Plemenit je bio jako i bio je pojam; za Hrvoja je svaki Kninjanin znao, svaka domaćica i majka ga je znala. Ja sam stanovao jako blizu, a on me je zvao *mali Slavko*. Bio je pravi patricij, po svome držanju, ponašanju i svemu.

Sjećam ga se kako kaže: *Mali!* Ja sam i ovdje⁴, za njega ostao *mali Slavko*. Uvijek sam ga volio sresti i vidio je da sam ga jako poštovao. On je vankategorik za Knin, nitko od ovih drugih nije postigao to što je on postigao. Bio je izvanredan... Sjećam se kad bi dolazio kući iz gimnazije, to je za nas bio blagdan, bez pretjerivanja. Nije bio običan dečko, običan mladić, vidjelo se na njemu da je pomazanik. On je u sebi nosio posebnu snagu...«

Kninska tvrđava, sjenovite obale Krke, muzej i samostan, mjesta su koja su obilježila Hrvojevo djetinjstvo a, prema njegovim riječima, neke od najljepših godina svojega

² U Kninu, op. a.

³ Hrvoja, op. a.

⁴ U Zagrebu.

života proveo je kao skaut, ljetujući na Dinari. Mnogo godina kasnije znao je nedjeljom voditi djecu pješice na zagrebačko Sljeme planinarskim stazama.

Sjećanja suvremenika Nikice Slavića na zajedničko djetinjstvo dragocjen su i zanimljiv izvor informacija:

»Kao djeca smo se igrali u avliji njegova ujaka (D. Špere) u Kninu. Tamo smo imali vodu, a s dječjim kolicima smo išli i po kilometar, dva po ilovaču s kojom se moglo najbolje graditi i od koje smo gradili razne gradnje i tvrđave, pekli smo i kruh... Imali smo svaki svoj oltar, ja sam svoj oltar ukrasio s običnim voštanim svijećama, a Hrvoje je napravio oltar osvijetljen s malim žaruljicama koje je spojio na bateriju i tako *elektrificirao* svoj oltar... Kao skauti smo išli u planine i u svojem šatoru je napravio istu stvar, spojio bi žarulju na baterije i kad bi pritisnuo – bilo bi svjetlo. Mi smo uvijek govorili: *Idemo kod Hrvoja, kod njega ništa ne zaudara*. Mi ostali smo imali petrolejke ili lojanice. Već onda je pokazivao sklonost za nečim naprednijim... Na početku gimnazije smo imali i kazalište lutaka, koje je Hrvoje isto tako osvijetlio. S jednog velikog sanduka smo skinuli dasku, pa smo bili iza njega, a koncima smo povezali lutke i tako ih pokretali. Kao lutke su nam služile igračke koje smo imali. Upotrijebili smo i bebe njegove sestre Divne, a Hrvoje je od jedne bebe koja nam je trebala da bude bez glave otkinuo glavu, pa je njegova sestra koja je bila mlađa zbog toga plakala. Kazalište je bilo u njegovoj kući, a napravili smo i plakat i puno je djece dolazilo gledati.«

Odlazak iz Knina

Nakon osnovne škole gimnaziju je polazio najprije u Šibeniku, a potom u Zagrebu. U Šibenik su s njim otišle majka Jelka i sestra Divna. Iz Knina je ponio samo dvije uzrečice koje bi mu se ponekad omakle. Kada bi želio istaknuti veliku udaljenost, znao bi kazati: »Zec tri dana trka!« Opisujući neku zabit, rekao bi: »Tamo lisica podne zvoni, a vuk poštu nosi!«

U Zagrebu je pohađao završne razrede gimnazije te maturirao 1934. na Prvoj realnoj gimnaziji, a iste se godine upisao na Tehnički fakultet Sveučilišta u Zagrebu, na kojem je diplomirao 1939.